

SAK:n puheenjohtaja Jarkko Eloranta
Helsinki, Skandic Park

Puhe edustajiston kokouksessa 24.11.2021

Arvoisat edustajiston jäsenet, ammattiyhdistystoverit, hyvät läsnäolijat!

Maailma, ja Suomi siinä mukana, on tänään hyvin erilainen kuin muutama vuosi sitten. Koronapandemia, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, energiakriisi, erittäin korkea inflaatio, nousevat korot, USA:n poliittinen tilanne, autoritääristen valtioiden vaikutus maailmanpolitiikkaan ja moni muu asia vaikuttavat enemmän tai vähemmän meihin jokaiseen – unohtamatta jo vuosia tapetilla ollutta ilmastokriisiä.

Inflaatio, korkea sähkönhinta sekä yleensäkin kohonneet elinkustannukset tuntuvat jokaisen kukkarossa. On selvitetty, että suomalainen työväestö on tällä hetkellä eniten huolissaan energia- ja ruuanhinnan nousujen vuoksi omasta ja oman perheensä pärjäämisestä. Tämä huoli on ohittanut jopa huolen turvallisuustilanteesta, joka sekin on paljon huonompi kuin vaikkapa vuosi sitten ennen kuin Euroopassa alkoi sota.

Onkin syytä muistaa, että suurin syy moneen ongelmaan – energiakriisiin, inflaatioon, korkoihin jne. – on mainitsemani Venäjän hyökkäys Ukrainaan. Vaikka Suomessakin on vaikeaa, on hyvä huomata, että kovinta hintaa Venäjän aloittamasta sodasta maksavat ukrainalaiset. Ihmisiä tapetaan, erilaista infraa tuhoaan. Välillä tuntuu, ettei hyökkääjä jätä mitään keinoja käyttämättä. Tämän takia niin Suomen kuin koko Euroopan on pysyttävä yhtenäisenä ja lujana Ukrainan tukena.

Mutta myös Suomessa on tärkeää pitää huolta kansalaisten tuesta ja ihmisten resilienssistä, johon kuuluvat taloudellinen pärjääminen ja siitä huolehtiminen

Kovinta iskua hintojen noususta maksavat tavalliset työntekijät, erityisesti SAK:laiset duunarit, jotka pitävät Suomea pyörimässä pyhät ja arjet, yöt ja päivät. Samat ihmiset, jotka koronakriisissäkin tekivät työtä etulinjassa, jotta yhteiskunta pyöri ja kaikki toimi. Nyt sitten hintojen nousu ja ostovoiman kutistuminen iskee eniten tähän samaan ryhmään, koska suurin osa tuloista

menee perustarpeisiin; ruokaan, liikkumiseen ja asumiseen, joiden hinnat ovat nousseet kaikkein voimakkaimmin.

Ostovoiman heikentyminen on milteipä historiallista ja kuluttajien luottamus on poikkeuksellisen alhaalla. Valtio ja hallitus eivät voi ostovoiman heikentymistä kuitata, vaan tarvitaan palkankorotuksia. Niiden tason on oltava viime vuosia merkittävämpiä. Palkkainflaatiosta ei ole merkkejä eikä pelkoa. Ostovoimakuoppaa ei yhdellä palkankorotuskierroksella lapioida umpeen, mutta sitä ei saa päästää räjähtämään kraateriksi, joka ammottaisi vuosikymmenen ajan avoimena.

Ostovoiman heikentyminen ei ole vain palkansaajien oman talouden ongelma. Heikentyvä ostovoima ja pohjamudissa oleva luottamus omaan talouteen vie asiakkaat yrityksiltä ja rahat kassasta. On päivänsevä, että jos ihmisillä ei ole varaa kuluttaa, myös yritykset kärsivät ja sitä myötä koko kansantalous. Viimeaikaisia työnantajien puheita kuunnellessa en ole tullut kovin vakuuttuneeksi siitä, onko tämä tietynlainen luonnonlaki tarpeeksi hyvin ymmärretty. Lisäksi taloudellinen epävarmuus ja syvä huoli toimeentulosta rapauttavat myös yhteiskunnan yhtenäisyyttä ja kansalaisten resilienssiä.

Työnantajia on siis syytä muistuttaa siitä, että myös kotirintamasta on pidettävä huolta. Elinkeinoelämä on vahvasti tukenut Ukrainaa ja ukrainalaisia ja tuominut jyrkästi Venäjän toimet sekä kannattanut ja edistänyt Suomen Nato-jäsenyyttä. Tässä isänmaan asian vahvassa hengessä ja tahdossa elinkeinoelämän olisi muistettava myös kotimaan yhtenäisyyden ja resilienssin tärkeys. Siihen kuuluu ehdottomasti omista työntekijöistä huolehtiminen ja heidän taloudellisen toimeentulonsa varmistaminen.

Hyvät kuulijat!

Nyt on siis palkankorotusten aika, ja yleisemmin palkansaajien ostovoiman parantamisen aika.

SAK on ehdottanut niin sanottua ostovoimasopimusta, jossa sovittaisiin palkansaajien sivukulujen alentamisesta ja niiden siirrosta työnantajille. Tästä työmarkkinoiden keskusjärjestöt voisivat sopia, koska kyse ei ole palkoista.

Ammattiliitot sopisivat edelleen nykyisen mallin mukaan normaalisti omista tes-ratkaisuistaan, mutta parhaassa tapauksessa neuvottelupöydissä olisi tieto sivulukujen siirron vaikutuksista. Mitään alakohtaisia ratkaisuja estäviä tai rajoittavia elementtejä keskusjärjestösopimisesta ei seuraisi.

Kuten hyvin muistamme, palkansaajat tulivat keskustan pääministeri Sipilän kaudella työnantajia vastaan suomalaisen kustannuskilpailukyvyn palauttamiseksi. Kirosanakin tunnettu Kiky merkitsi käytännössä sosiaaliturvamaksujen kahden miljardin euron vuosittaista siirtoa työnantajilta palkansaajien maksettavaksi. Lisäksi palkansaajapuoli tyytyi vielä nollassuuruisiin palkankorotuksiin ja julkisen sektorin palkansaajien työehtoja heikennettiin.

Lamalääke oli palkansaajille karvas, mutta se pelasti yrityksiä. Lopulta Suomen talous ja työllisyys vankistuivat. Mutta miten asianlaita on nyt, kun palkansaajat ovat vuorostaan vaikeuksissa aikaisemmin tässä puheessani kuvatulla tavalla. Onko työnantajilla puolestaan tarpeeksi solidaarisuutta tulla palkansaajia vastaan. Ainakin tähän mennessä työnantajien vastaukset ovat olleet vähintään vältteleviä, elleivät sitten jyrkän kielteisiä.

Maksujen siirto kuitenkin keventäisi palkankorotuspaineita. Yhdessä palkankorotukset ja maksujen siirto kohentaisivat myös palkansaajien ostovoimaa. Nykyisessä julkisen talouden tilanteessa hyvää olisi myös se, ettei valtion pussilla tarvitsisi käydä eikä julkista taloutta heikentäviä veroalennuksia tarvittaisi. Monta plussaa olisi siis tiedossa, jos järki voittaisi. Järjen lisäksi uskon, että voittajia olisivat palkansaajien lisäksi myös yritykset ja Suomen kansantalous.

Hyvät kuulijat!

Kuten edellä kerrotusta voi päätellä, ajankohtainen neuvottelutilanne on erittäin vaikea. Toki aina neuvotteluista sanotaan niiden olevan erittäin vaikeat, mutta nyt ne ihan varmasti ovat. SAK ja sen liittojen tavoitteet neuvotteluihin ovat tilanteesta huolimatta tai pikemminkin sen takia perinteiset: painotus pitää olla matalissa palkoissa, mikä tarkoittaa solidaarista ja euromääräistä palkka- ja korotuspolitiikkaa.

Neuvottelukierroksen vaikeutta kuvastanee muun muassa ne, että Teollisuusliiton neuvottelut teknologiateollisuuden ensi vuoden palkankorotuksista ovat päättyneet ilman tulosta. Tämän takia liitto on

irtisanonut usean sopimuksensa päättymään tämän kuun lopussa, kun alun perin sopimusten piti päättyä vuotta myöhemmin. Sinällään neuvottelujen vaikeus on ymmärrettävää esimerkiksi sen takia, että inflaatio on tällä hetkellä varsin korkealla tasolla ja monia muitakin epävarmuuksia on ilmassa.

Teollisuusliiton lisäksi useiden muidenkin SAK:laisten ammattiliittojen pitäisi neuvotella työehtosopimustensa toisen vuoden palkankorotukset tämän vuoden puolella, mutta vaikeaa tuntuu olevan. Esimerkiksi PAM:n ison sopimusalan kaupan korotukset piti neuvotella joulukuun puoliväliin mennessä, mutta yllättäen työnantaja ilmoittikin kieltäytyvänsä neuvotteluista. Kauppa, kuten monet muutkin talouden toimialat ovat tehneet vahvaa taloudellista tulosta. Omistajille rahaa tuntuu riittävän, mutta omat työntekijät jätetään nuolemaan näppejään ja kärsimään kutistuvasta ostovoimasta ja taloudellisen toimeentulon huolista.

Kaupan liiton ratkaisu on duunareita ylenkatsova, ja ehkä se kertoo jotain työnantajien asenteista tällä hetkellä. Kaupan liiton toimintaan on myös reagoitu PAMin jäsenten taholta ulosmarssein ja mielenilmaisuin. Myöskään Paltaisen tapahtuma- ja hiihtokeskusalan neuvottelut eivät ole edenneet ja alalle on annettu lakkovaroitus joulukuun alkuun.

Useimmat AKT:n ja SEL:n työehtosopimukset päättyvät puolestaan ensi vuoden tammikuun lopulla.

Näyttääkin nyt siltä, että sopimukset sumppuuntuvat, kun teknologiateollisuudessa ei ratkaisua saada aikaan ja yksikään muu työnantajaliitto ei uskalla tehdä omaa ratkaisuaan omista lähtökohdistaan. On todella kummallista, että työnantaja luopui keskitetyimmistä sopimisen mallista perustellen sitä alakohtaisilla tarpeilla. Nyt kun alakohtaisia sopimuksia pitäisi ja voisi tehdä, niin uskallusta ratkaisuihin ei ole, vaan piiloudutaan toinen toistensa selän taakse.

Sopimusten sumppuuntuminen yhteen tarkoittaa myös sitä, että palkansaajien neuvotteluvoima voi kasvaa, jos ja kun laajemmalla, yhtenäisellä rintamalla haetaan ratkaisua ostovoimakriisiin.

Kantakaa vastuunne omista työntekijöistänne ja heidän työn tekemisen ehdoista ja tulkaa pois teknologiateollisuuden taskusta, on viestini työnantajaliitoille.

Arvoisa edustajisto

Vastuun kantaminen ja huolehtiminen omista työntekijöistä soisi olevan enemmänkin, kuin vain säällisten työehtojen neuvottelu ja sopiminen. Työntekijät kantoivat ison vastuun korona-aikana monen yrityksen taloudellisesta elinvoimasta, mm. nopeiden lomautusten muodossa. Nyt palkkiona on vastuutonta henkilöstöpolitiikkaa, kuten vaikkapa Finnairilla, joka pakottaa ja kiristää omaa matkustamohenkilökuntaansa ankariin säästöihin ulkoistuksen ja alihankinnan uhalla.

Suomalaisessa työnlainsäädännössä on jotain pahasti vinossa, jos ihmiset voidaan laillisesti potkia pois omista töistään ja korvata heidät seuraavana hetkenä vuokratyövoimalla tai alihankinnalla. Ja vaikka se tällä hetkellä olisikin laillista, niin minkälaista henkilöstöpolitiikkaa on kohdella omia työntekijöitä tällä tavalla. Moraalitonta ja surullista.

Hyvät kuulijat

Työnantajapuoli pyrkii siis toteuttamaan työehtoneuvottelumallia, joka on vielä jäykempi kuin heidän kovin kavahtamansa keskitetty palkkasopiminen, jossa siinäkin palkankorotusvara mitoitettiin viennin kilpailukyvyn mukaan. Nykyinen neuvottelulogiikka ontuu pahasti.

Selvää on, että EK:n tarjoama sopimisen malli oli lähtökohtaisesti tuomittu kaatumaan. Nyt se kaatui kolmannella liittokierroksella. On siis palattava yhteisempään pöytään ja mietittävä malli, jolla suomalainen sopiminen ja siihen pohjautuva työmarkkinamalli palvelisi kaikkia, eikä niin, että olemme jatkuvassa taistelutilanteessa työmarkkinoilla.

Voimapolitiikka ei ole voittavaa politiikkaa, mutta nyt se on vallitsevaa työmarkkinapolitiikkaa, valitettavasti.

Selvää kuitenkin on, että suomalainen ay-liike on edelleen niin vahva, ettei sitä voi ohittaa. Sitä ei voi pakottaa sen paremmin työmarkkinapöydässä kuin politiikassakaan. Uskon, ettei kukaan Suomessa halua, että kaikkien muiden vaikeuksien keskellä työmarkkinatilanne kriisiytyisi niin pahaksi, että väki olisi toreilla ja yhteiskunnan rattaat olisivat enemmän tai vähemmän jumissa. Se ei olisi kenenkään etu, mutta sekin keino ammattiyhdistysliikkeellä on käytettävissään, jos järkipuhe ei auta.

Hyvät kuulijat!

SAK on perinteisesti satsannut aina erilaisiin vaaleihin, erityisesti eduskuntavaaleihin. Näin siksi, koska vaalien jälkeen kirjoitettava hallitusohjelma on palkansaajien kannalta hyvin tärkeä asiakirja. Nyt kun työmarkkinakeskusjärjestöjen rooli sopimisen osalta on ainakin toistaiseksi vähentynyt, vaikuttaminen puolueisiin ja poliitikkoihin on vastaavasti lisääntynyt.

Pääministeri Marinin hallituksen ohjelma oli monella tapaa edistyksellinen ja eteenpäin katsova.

Hallitus uudisti muun muassa perhevapaat. Uudistus tuli voimaan elokuun alussa. Uudistuksessa toiselle vanhemmalle (isille) kiintiöitiin aiempaa suurempi määrä päivärahapäiviä. Kelan ensitietojen mukaan noin 90 prosenttia isistä haluaa luovuttaa maksimimäärän omista päivistään äidille. EK on jo ehtinyt julistaa uudistuksen epäonnistuneen. Työnantajilla olisi nyt perheiden syyllistämisen sijaan oiva paikka tehdä tasa-arvotekoja. Ensimmäisenä olisi saatava yksityisen puolen työehtosopimukset ajan tasalle niin että äitien ja isien palkalliset päivät saada yhdenvertaisiksi. Toistaiseksi muutoksia on tehty lähinnä julkisten alojen sopimukseen. Raha on iso kannustin. Toisekseen työpaikoilla tarvitaan uudenlaista asennetta, jotta myös isien vapaiden pitämiseen kannustetaan, eikä suhtauduta nihkeästi, kuten Kela kertoo edelleen tapahtuvan.

Tänään tiedämme myös sen, että pelkkä hyvä hallitusohjelma ei riitä asioiden toteutumiseksi, jos hallituspuolueiden keskinäinen yhteistyö ei ole tarpeeksi vahvaa. Toivoimme, että palkka-avoimuus olisi toteutunut, alipalkkaukseen olisi puututtu kovemmin keinoin ja pakkoyrittäjyyttä oltaisiin kyetty tehokkaammin kitkemään. Näin ei nyt tapahtunut työnantajapuolen voimakkaan vastustuksen vuoksi, jota erityisesti osa hallituspuolueista myötäili. Työtä työelämän parantamiseksi ja työntekijöiden suojelun tiivistämiseksi tarvitaan siis tulevana vuosina ja seuraavissa hallitusohjelmissa

SAK on valmistellut 12 isompaa asiakokonaisuustavoitetta eduskuntavaaleihin. Tärkeimmiksi tavoitteiksi on nostettu työ tasapuolisen

sopimisen puolesta sekä työ reilun työelämän puolesta. Kun katsoo nykyistä työmarkkinamenoa, näissä asioissa riittää parannettavaa.

Tasapuolisempi sopiminen tarkoittaa muun muassa sitä, että entistä useamman työntekijän on päästävä työehtosopimusten piiriin. Ja sitä, että paikallisen sopimisen on oltava tasapainoista. Ja sitä, että työpaikoilla työntekijöillä on luottamusmies ja ammattiliitto turvanaan. Ja sitä, että työtaisteluoikeus turvataan jatkossakin.

Reilun työelämän edistäminen puolestaan tarkoittaa yhtä kuin työmarkkinarikollisuuden kitkemistä, työntekijöiden alipalkkauksen ja hyväksikäytön estämistä sekä ulkomaalaisten työntekijöiden työehtojen ennakkovalvonnan tehostamista ja saatavuusharkinnan säilyttämistä.

Työ- ja opiskeluperäisen maahanmuuton lisääminen ja ulkomaisen työvoiman määrän kasvattaminen tulevat varmasti olemaan vaalikeskusteluissa mukana ja hallitusohjelmassa kirjattuna. Ikääntyvä, heikkenevän huoltosuhteen kanssa kamppaileva Suomi tarvitsee lisää työvoimaa, mutta reilujen pelisääntöjen noudattamista on parannettava merkittävästi. Muutoin laajalle maahanmuuton kasvattamiselle ei ole edellytyksiä eikä hyväksyntää.

Ulkomaisen työvoiman hyvässä kohtelussa työnantajilla on suuri vastuu kannettavana. Ei riitä, että luettelee julkisuuteen lukuja tarvittavasta työvoiman määrästä. Työpaikoilla pitää olla valmiutta, voimavaroja ja tahtoa ottaa uudet tulijat vastaan, on se sitten perehdytystä, koulutusta, kielen opiskelua taikka muuta toimintaa, joka edistää ihmisten kotoutumista ja sopeutumista niin työelämään kuin muuhunkin yhteiskuntaan. Ja kaiken pohjana on suomalaisten työehtojen noudattaminen – siitä ei voi lipsua piiruakaan.

Tässä yhteydessä ei ole mahdollista käydä kaikkia eduskuntavaalitavoitteitamme läpi, mutta ne löytyvät verkko-osoitteesta vaalitavoitteet.fi. Toivon, että jokainen meistä pitäisi näitä tavoitteita esillä, kun tapaamme vielä tänä vuonna ja ensi vuonna ennen huhtikuun vaaleja eduskuntavaaliehtokkaita ja muita päättäjiä ja vaikuttajia. Nyt on aika ajaa palkansaajien asiaa.

Huomenna perjantaina meillä on heti kokouspäivän aluksi mahdollista kuulla, mitä kuuden suurimman puolueen puheenjohtajat Orpoa lukuun ottamatta ajattelevat SAK:n vaalitavoitteista. Puolitoista tuntia kestävä eduskuntavaalitentti on nähtävissä myös verkon kautta ja tämän kokousväen lisäksi paikalle on kutsuttu myös median edustajia.

Ehkä kuitenkin vielä pari nostoa vaalitavoitteistamme. Kuten tiedetään, massiivinen sosiaaliturvan kokonaisuudistus on aloitettu nyt päättyvällä vaalikaudella ja se saanee lisäkierroksia tulevalla. SAK on sinällään uudistamisen kannalla, mutta kaikkea mahdollista ei tarvitse muuttaa. Eikä uudistuksen pidä olla erityinen sosiaaliturvan leikkuri, koska turvan tarvitsijat ovat jo nyt yhteiskuntamme heikoimmin toimeentulevia. Puheet ansiosidonnaisen työttömyysturvan, asumistuen tai toimeentulotuen leikkaamisesta eivät käy SAK:lle.

Ansiosidonnaiselle päivärahalle pääsyä on meidän mielestämme helpotettava ja pienempien päivärahojen tasoja on parannettava.

Hyvät edustajiston jäsenet!

Yksi asia ei voi jäädä odottamaan eduskuntavaaleja ja uutta hallitusohjelmaa. Se on nimittäin työturvallisuus. Kuluva vuosi on ollut synkkä työssä tapahtuneiden kuolemien osalta. Erityisen synkkä oli marraskuun alku.

- Tiistaina 8.11. työntekijä jäi puristuksiin koneen liikkuvien osien väliin tuotantolaitoksella. Todennäköisesti työntekijä oli kurottanut koneen sisään ja jäänyt kaulasta puristuksiin koneen suojaluukun väliin. Työntekijä kuoli puristumisesta aiheutuneisiin vammoihin.
- Maanantaina 14.11. työntekijä puristui betonielementin nostossa kaatuneen betonielementin alle. Ei vielä tarkempia tietoja.
- Tiistaina 15.11. työntekijä kuoli piikkaustöissä teollisuuslaitoksessa. Ei vielä tarkempia tietoja.
- Torstaina 17.11. postinkantaja joutui pahoinpitelyn uhriksi ja kuoli saamiinsa vammoihin myöhemmin sairaalassa. Poliisi on vanginnut tekijän todennäköisin syin epäiltynä murhasta

Työturvallisuuden tasoa on nostettava ja siihen on kiinnitettävä enemmän huomiota. Tavoitteena pitää olla, että yksikään työntekijä ei työssään kuole. Jokaisella toimialalla, työpaikalla ja työtehtävällä on omat riskin paikkansa, jotka työnantajan täytyy huomioida riskinarvioinnissa ja turvallisuustoimenpiteiden suunnittelussa.

Hyvät edustajiston jäsenet, läsnäolijat!

Tulevat eduskuntavaalit ovat siis jälleen kerran tärkeitä meille palkansaajille, erityisesti SAK:laisille palkansaajille. Iso tavoitteemme on, että eduskuntaan tulisi valituksi mahdollisimman paljon palkansaajien ja työttömien sekä heidän perheidensä elämää ja elinoloja ymmärtäviä edustajia eri puolueista. Tätä kautta myös tulevan hallituksen kokoonpano ja tuleva hallitusohjelma voisi olla meidän näkökulmastamme myönteinen.

Perinteisesti SAK:lainen työväki on äänestänyt eri vaaleissa koko väestöön verrattuna laiskemmin. Jos SAK:laisten äänestysaktiivisuutta saataisiin nostettua viime eduskuntavaaleihin verrattuna vaikka viisi prosenttiyksikköä, se tietäisi palkansaajaystävällisille ehdokkaille noin 40000 – 50000 lisääääntä. Sillä puolestaan voisi olla merkitystä eduskunnan voimasuhteisiin ja tulevan hallituksen kokoonpanoon.

SAK on jo yhdessä liittojensa kanssa käynnistänyt kampanjan, jolla edellä todettuun tavoitteeseen päästäisiin. Eduskuntavaaleihin panostetaan niin taloudellisesti, järjestöllisesti, viestinällisesti kuin sisällöllisesti. Tähän tärkeään työhön kutsun kaikki SAK:laiset, liitot, aluejärjestöt, ja liittojen yksittäiset jäsenet. Pitäkää lippua korkealla työpaikoilla, harrastuksissa, naapurustossa ja missä ikinä liikutte ja vaikutatte. Kun yli 800 000 liittojen jäsentä antaa panoksensa vaalityöhön, se näkyy lopputuloksessa aivan varmasti.

Mutta onpa vaalien jälkeinen hallitus minkäläinen tahansa, kolmikantaa se ei voi ohittaa. Poliittista ohituskaistaa työmarkkina- ja sosiaaliturva-asioissa ei pidä olla. Se vain entisestään tulehduttaisi tilannetta ja riistäisi viimeisetkin luottamukset rippeet. Osa työmarkkinoiden nykyisestä vaikeasta tilanteesta johtuu Sipilän hallituksen yksipuolisesta puuttumisesta työmarkkina-asioihin. Niillä toimilla on pitkät ja kalliit jäljet. Seuraavan hallituksen ei pidä niitä virheitä toistaa.

Hyvää kokousta meille kaikille!